

Bu ders notları, "Matthias Kohl, Introduction to statistical data analysis with R, 2015, bookboon.com" kitabından çıkarılmıştır.

GİRİŞ

- İstatistik Tanımlayıcı (Descriptive) ve Çıkarımsal (Inferential) istatistik olarak ikiye ayrılır.
- Başlangıç noktası, net bir şekilde karakterize edilmesi gereken bir popülasyon veya evrendir.
- Amaç, bu popülasyon hakkında bazı (yeni, önemli) bilgiler elde etmektir (Örneğin bir sonraki seçimde hangi partinin kaç oy alacağı veya hangi hastalığın hangi sıklıkta görüldüğü gibi).
- Çoğu durumda tam bir araştırma yapmak imkansızdır, çünkü örneğin nüfusun büyüklüğü nedeniyle çok pahalı olacaktır veya nüfus zaman içinde sürekli değişmektedir.
- İstatistiksel olarak yapılan, model parametrelerinin bilinmediği ve belirlenmesi gereken olasılık teorisinden modellerin varsayılmasıdır.
- Bu amaçla, genellikle rastgele seçim yoluyla popülasyondan temsili bir örneklem çekilir ve tanımlayıcı istatistiğin görevi, bu rastgele örneği mümkün olduğunca doğru bir şekilde karakterize etmektir. ,
- Tanımlayıcı istatistikler popülasyon hakkında hiçbir bilgi vermez, ancak "sadece" popülasyondan (rastgele) seçilen kısmı tanımlar. Tanımlayıcı istatistikler, verileri tanımaya ve verilerdeki nadir veya hatalı değerleri tespit etmeye yardımcı olur.
- Çıkarımsal istatistiğin amacı, temsili bir örneklemden ilgili popülasyon hakkında çıkarımlar yapmaktır.
- Yapılan, mevcut verilerden varsayılan olasılık modellerinin bilinmeyen parametrelerini belirlemektir (tahmin etmektir).
- Ayrıca, mevcut modellerin geçerliliği de incelenebilir.

image

Örnek 1": İkinci dünya savaşında amaç, Amerikan bombardıman uçaklarını Alman hava savunmasının ateşine karşı daha iyi korumaktı. Bu amaçla, geri dönen uçakların mermi deliklerinin yeri ve sayısı analiz edildi. Toplanan bilgilere dayanarak Ordu, çok sayıda isabet alan yerlerin ek bir zırh alması gerektiği sonucuna vardı. Buna karşılık, istatistikçi Abraham Wald analizinde isabetlerin uçaklara eşit olarak dağılması gerektiğini varsaymıştır (Wald (1980)). Geri dönmeyen uçaklar için durum böyle olmadığından, geri dönmeyen uçakların çok hassas yerlerinden vurulduğu ve bu nedenle düştüğü sonucuna varmıştır. Sonuç olarak, geri dönen uçakların hiç isabet almadığı ya da çok az isabet aldığı yerlere amor eklenmesini tavsiye etmiştir.

Bir popülasyonun unsurları bir dizi nitelik (değişken) tarafından tanımlanır. Bu niteliklerçeşitli nitelik türlerine ayrılabilir. Bunlar, nitel (kategorik) ve nicel (metrik) niteliklerdir.

image

```
import pandas as pd
icu = pd.read_csv("ICUData.csv")
icu
```

ID	sex	age	surgery	heart rate	temperature
bilirubin \					

0	1	female	76	other	98.0	36.5
6.512142						
1	2	female	60	gastrointestinal	80.0	38.1
14.523197						
2	3	male	66	cardiothoracic	99.6	37.4
22.972480						
3	4	male	74	other	110.0	39.1
19.299346						
4	5	female	68	other	94.1	38.5
39.076485						
..
...						
495	496	male	62	cardiothoracic	118.0	37.3
13.234537						
496	497	male	67	cardiothoracic	115.0	38.0
10.740772						
497	498	female	53	cardiothoracic	131.0	37.9
14.131188						
498	499	male	68	other	86.9	36.0
9.596478						
499	500	male	75	cardiothoracic	92.0	37.6
11.660875						

	SAPS	II	liver	failure	LOS	outcome
0		57		0	1	died
1		52		0	2	home
2		57		0	1	secondary care/rehab
3		45		0	2	home
4		49		0	1	home
..	
495		33		0	1	secondary care/rehab
496		56		0	1	died
497		38		0	3	secondary care/rehab
498		66		0	2	home
499		25		0	1	secondary care/rehab

[500 rows x 11 columns]

- **ID:** hastaların tanımlanması için 1'den 500'e kadar ardışık sayılar.
- **sex:** düzeyleri kadın ve erkek olan nominal bir değişken
- **age:** yıl cinsinden yaş
- **surgery:** cerrahi türü, seviyeleri olan nominal değişken. cardiothoracic, gastrointestinal, neuro, other, and trauma
- **heart rate:** Yoğun bakımda tüm konaklama süresince dakika başına atım cinsinden maksimum kalp atış hızı.
- **temperature:** YBÜ'de kalınan süre boyunca santigrat derece cinsinden maksimum vücut sıcaklığı.
- **bilirubin:** YBÜ'de kalınan süre boyunca µmol/l (sayısal) cinsinden maksimum bilirubin seviyesi.

- **SAPS II:** YBÜ'ye kabul sırasında SAPS-II Skoru (tamsayı). Skor fizyolojik durumu yansıtır ve hastalığın ciddiyetini tahmin etmek için kullanılır. Skor ne kadar yüksekse hastalık o kadar şiddetlidir.
- **liver failure:** karaciğer yetmezliği varlığı.
- **LOS:** YBÜ'de gün olarak kalış süresi.
- **outcome:** YBÜ'den taburcu olma türü. died, home, other hospital, and secondary care/rehab

```
icu.info()

<class 'pandas.core.frame.DataFrame'>
RangeIndex: 500 entries, 0 to 499
Data columns (total 11 columns):
#   Column                Non-Null Count  Dtype
---  -
0   ID                    500 non-null   int64
1   sex                   500 non-null   object
2   age                   500 non-null   int64
3   surgery               500 non-null   object
4   heart rate            500 non-null   float64
5   temperature           500 non-null   float64
6   bilirubin             500 non-null   float64
7   SAPS II               500 non-null   int64
8   liver failure         500 non-null   int64
9   LOS                   500 non-null   int64
10  outcome               500 non-null   object
dtypes: float64(3), int64(5), object(3)
memory usage: 43.1+ KB
```

Univariate (Tek Değişkenli) Analiz

Nominal değişkenler söz konusu olduğunda, tanımlayıcı istatistikler mutlak ve göreceli frekansların hesaplanması ve görselleştirilmesinden oluşur.

```
icu["surgery"].value_counts()

surgery
cardiothoracic    223
other              121
gastrointestinal   79
neuro              46
trauma             31
Name: count, dtype: int64
```

Bu sayıları hasta sayısına bölerek göreceli frekansları elde edilir. Buna **ampirik frekans** dağılımı da denir.

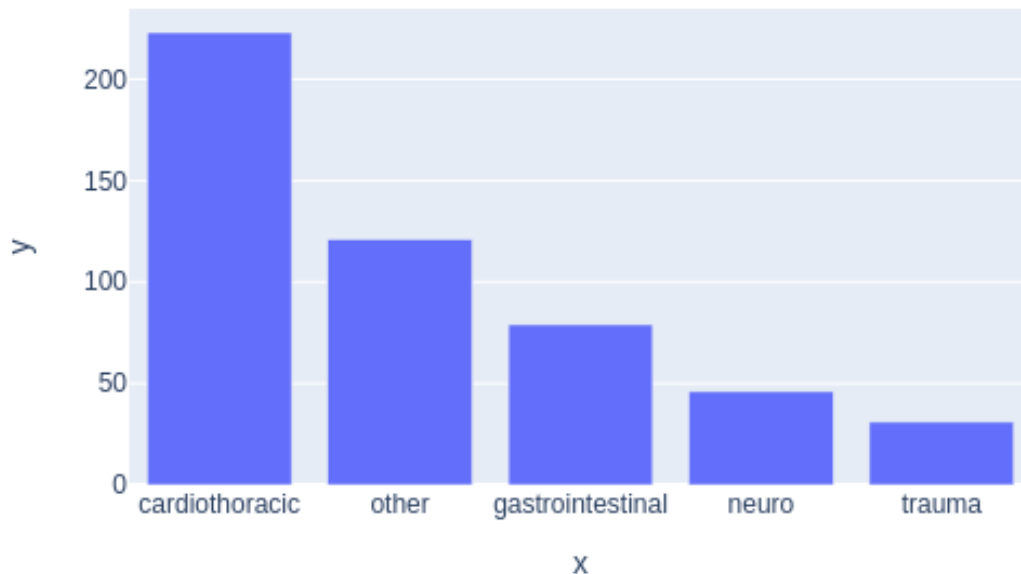
```
icu["surgery"].value_counts() / icu["surgery"].size
```

```
surgery
cardiothoracic    0.446
other             0.242
gastrointestinal  0.158
neuro             0.092
trauma            0.062
Name: count, dtype: float64
```

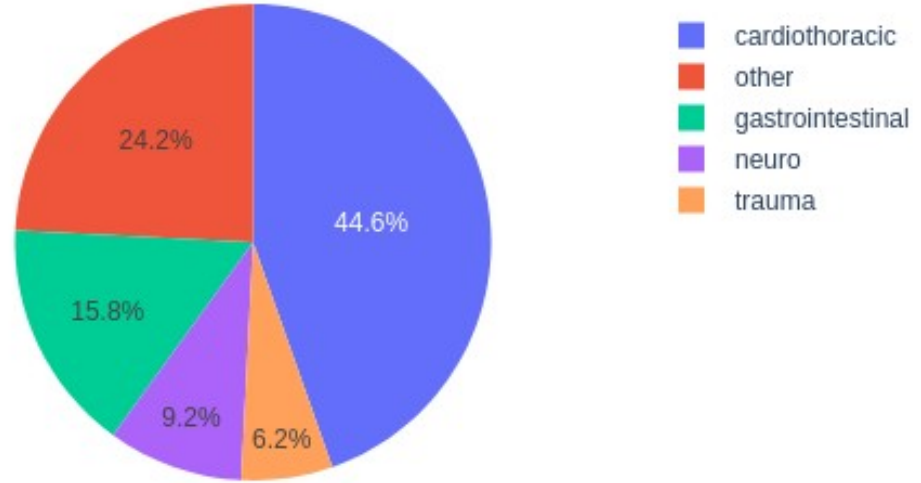
Yani, hastaların neredeyse yarısı kardiyotorasik cerrahi geçirmiştir. Bu en sık görülen seviye aynı zamanda mod olarak da adlandırılmaktadır. İkinci sırada diğer ameliyatlar ve ardından gastrointestinal ameliyatlar yer almaktadır. En az sayıda ameliyat travmadan, biraz daha fazla sayıda ameliyat ise nörolojik nedenlerden kaynaklanmıştır.

Görel ve mutlak frekansların grafiksel gösterimi en iyi çubuk grafiklerle yapılır.

```
import matplotlib.pyplot as plt
import seaborn as sns
import plotly.express as px
# icu["surgery"].value_counts().plot.bar()
seri = icu["surgery"].value_counts()
# plt.bar(seri.index, seri.values)
# sns.barplot(x=seri.index, y=seri.values)
px.bar(x=seri.index, y=seri.values)
```



```
# icu["surgery"].value_counts().plot.pie()
# plt.pie(x=seri.values, labels=seri.index, autopct='%.2f')
px.pie(names=seri.index, values=seri.values)
```


"Pasta grafikler, bilgi göstermenin çok kötü bir yoludur. Göz, doğrusal ölçümleri değerlendirmede iyi, göreceli alanları değerlendirmede ise kötüdür. Çubuk grafik veya nokta grafik, bu tür verileri görüntülemek için tercih edilen bir yoldur."

Quantile : Bir quantile, bir veri kümesinin belirli bir bölümünü tanımlar, yani bir quantile, bir dağılımdaki kaç değer belirlenen bir sınırın üstünde veya altında olduğunu belirler. Özel nicelikler çeyrek (quarter), ondalık (decile) ve yüzdelik (percentiles) olarak adlandırılır.

Örneğin; e: Bir dağılımı dört eşit parçaya bölersek, dört çeyreklikten söz ederiz. İlk çeyrek dilim, tüm değerlerin dörtte birinden daha küçük olan tüm değerleri içerir. Grafiksel bir gösterimde, bir dağılımın toplam alanının %25'ine karşılık gelir. İki alt çeyrek ise tüm dağılım değerlerinin %50'sini kapsar.

```
icu.describe().T
```

	count	mean	std	min	25%	\
ID	500.0	250.500000	144.481833	1.000000	125.750000	
age	500.0	63.060000	14.766601	18.000000	55.000000	
heart rate	500.0	107.414400	20.857983	59.200000	92.725000	
temperature	500.0	37.663200	1.735474	9.100000	36.900000	
bilirubin	500.0	25.744434	48.422056	3.679049	10.705027	
SAPS II	500.0	44.884000	17.224166	12.000000	31.000000	

liver failure	500.0	0.040000	0.196155	0.000000	0.000000
LOS	500.0	5.290000	9.857802	1.000000	1.000000

	50%	75%	max
ID	250.500000	375.250000	500.000000
age	66.000000	73.000000	98.000000
heart rate	104.000000	119.000000	186.000000
temperature	37.700000	38.400000	42.000000
bilirubin	15.312147	23.427203	647.304964
SAPS II	42.000000	57.000000	125.000000
liver failure	0.000000	0.000000	1.000000
LOS	1.000000	5.000000	105.000000

```
import numpy as np
list1 = list(range(2, 22, 2))
list2 = [*range(2, 22, 2)]
list3 = np.arange(2, 22, 2).tolist()
print(list1)
print(list2)
print(list3)
```

```
[2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20]
[2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20]
[2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20]
```

```
np.quantile(list1, 0.2)
```

```
5.6
```

```
np.quantile(icu["SAPS II"], 0.5)
```

```
42.0
```

Yani, hastaların %50'sinin SAPS II skoru ≤ 42 ve %50'sinin skoru ≥ 42 'dir. Medyan, sözde bir konum parametresidir ve bize değerlerin değişkenliği hakkında herhangi bir bilgi vermez. Bu amaçla kantiller de kullanılabilir. Çok sık kullanılan bir ölçek veya dağılım parametresi, interquartile range (IQR) olarak adlandırılan, üçüncü ve birinci çeyrek arasındaki mesafedir (yani $q_{0,75} - q_{0,25}$)

```
from scipy.stats import iqr
iqr(icu["SAPS II"])
```

```
26.0
```

```
q75, q25 = np.percentile(icu["SAPS II"], [75, 25])
iqr = q75 - q25
iqr
```

```
26.0
```

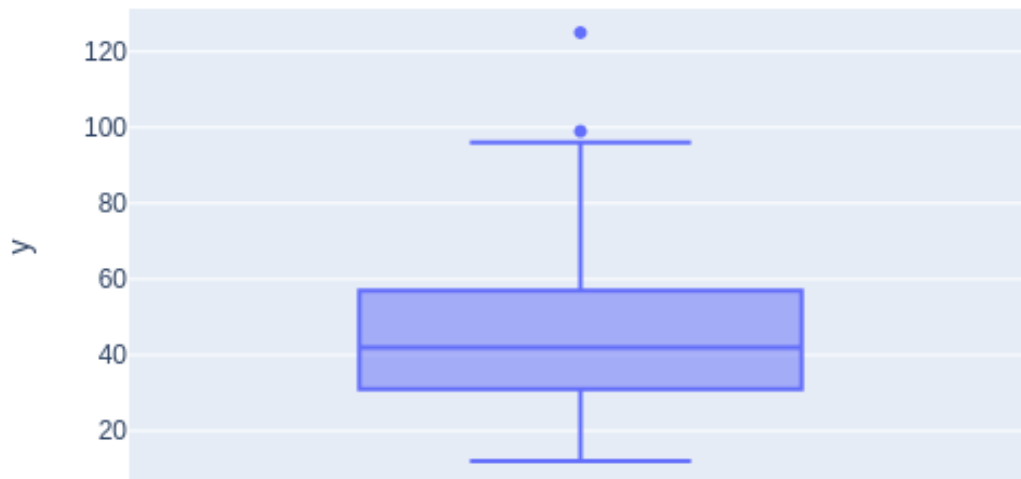
Sonuç olarak, hastaların orta %50'si 26 SAPS II puan aralığına sahiptir. Değerlerin dağılımını değerlendirmek için bir başka seçenek de median absolute deviation (MAD) dır.

```
from scipy.stats import median_abs_deviation  
  
median_abs_deviation(icu["SAPS II"])  
  
13.0
```

Kantiller aynı zamanda tanımlayıcı istatistiklerdeki en önemli grafiksel gösterimlerden biri olan box-plot grafiğinin de temelini oluşturmaktadır; gözlemlerin medyan, IQR ve aralık bilgilerini çok iyi özetler. Ayrıca, şüpheli gözlemleri (aykırı değerler) belirlemek için de uygulanabilir.

image

```
# icu["SAPS II"].plot.box()  
# plt.boxplot(icu["SAPS II"])  
# sns.boxplot(icu["SAPS II"])  
px.box(y=icu["SAPS II"])
```


Örnek 1:

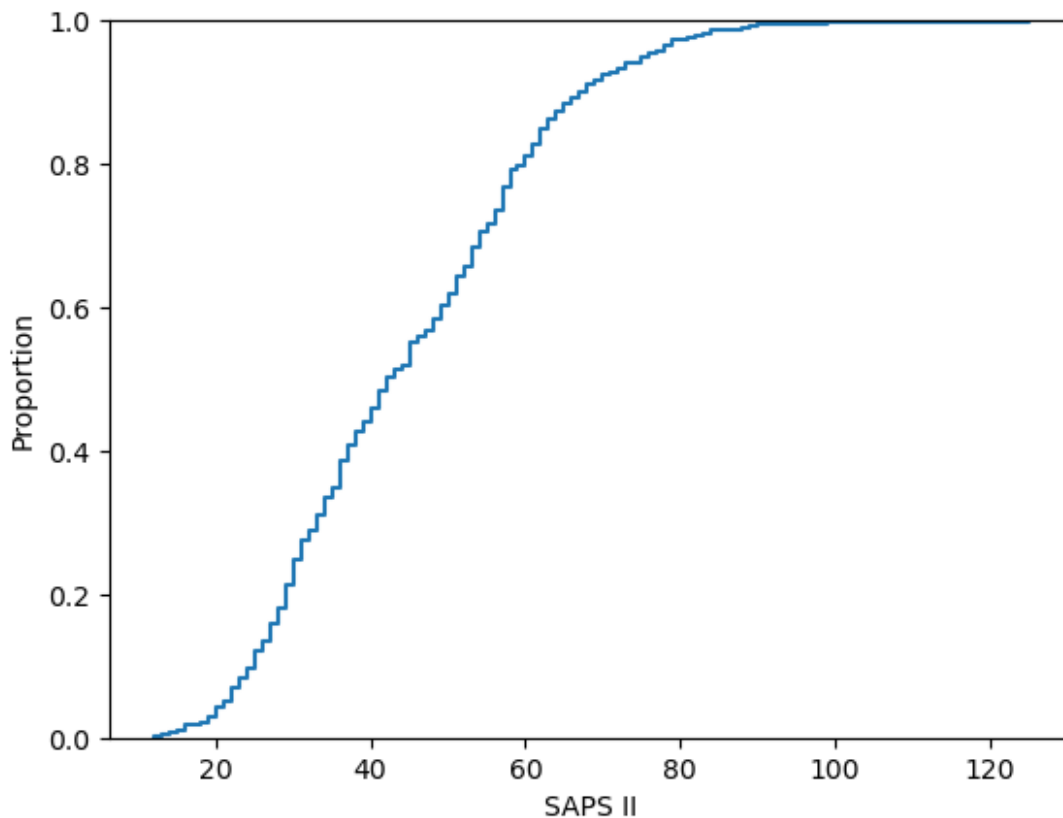
Tekrar 2, 4, 6, ... , 20 dizisini ele alalım ve medyan ve üçüncü çeyreklik ile %90 ve %95'lik çeyreklikleri hesaplayalım.

Örnek 2 :

Yukarıdaki örnekte en büyük değer 200 yapılırsa sonuçlar nasıl etkilenir? Yorumlayınız?

Verilerin dağılımını görselleştirmek için bir başka seçenek de ampirik kümülatif dağılım fonksiyonudur.

```
import seaborn as sns  
sns.ecdfplot(data=icu, x="SAPS II")  
<Axes: xlabel='SAPS II', ylabel='Proportion'>
```


Bivariate (İki Değişkenli) Analiz

Değişken çiftleri arasındaki ilişkiyi araştırma işlemidir. Nominal değişkenlerle yapılması durumunda, tüm olası seviye kombinasyonlarının mutlak veya göreceli frekanslarının hesaplanması ve çizilmesinden oluşur. Bu, olasılık tablosu veya çapraz tablo olarak adlandırılan bir tabloya yol açar. YBÜ veri setinin cinsiyet ve ameliyat değişkenlerini analiz edelim.

```
pd.crosstab(icu['sex'], icu['surgery'])  
surgery cardiothoracic gastrointestinal neuro other trauma  
sex
```


female	61	31	19	57	7
male	162	48	27	64	24

Göreceli frekanslar ile tablo aşağıdaki gibi gösterebilir.

```
pd.crosstab(icu['sex'], icu['surgery'], normalize="index")
```

surgery	cardiothoracic	gastrointestinal	neuro	other
trauma				
sex				
female	0.348571	0.177143	0.108571	0.325714
0.040000				
male	0.498462	0.147692	0.083077	0.196923
0.073846				

İki (veya daha fazla) nominal (veya sıralı) değişken arasındaki ilişkinin gücü, (contingency) olumsuzluk katsayıları olarak adlandırılan katsayılarla belirlenebilir.

χ^2 testi :Ki-kare (χ^2) istatistiği, iki kategorik değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek için kullanılan istatistiksel bir testtir.

image

- Oij: (i, j) hücreinde gözlemlenen frekanstır.
- Eij: herhangi bir ilişki olmadığı varsayımı altında hesaplanan (i, j) hücreindeki beklenen frekanstır.

χ^2 'ye dayanarak aşağıdaki contingency katsayıları elde edilir.

image

- Uygulamada, hesaplanan contingency katsayısının mümkün olan maksimum değerinin farkında olmak önemlidir. Ayrıca, contingency katsayılarının açık bir dezavantajı, yalnızca bir ilişkinin gücünü ölçmeleri, ancak bir ilişkinin yönünü belirleyememeleridir; bu, örneğin sıralı nitelikler söz konusu olduğunda ilgi çekicidir.
- ϕ katsayısı [0; 1] aralığında değerler alır, burada 1 yalnızca belirli koşullar altında mümkündür. Eğer sonuç 0 ise, iki özellik bağımsızdır.
- Pearson'ın olumsuzluk katsayısının aralığı image şeklindedir. 0 araştırılan özelliklerin bağımsızlığını gösterir.
- Cramér'in V'si [0; 1] aralığında değerler alır ve burada yine 0 bağımsızlığı temsil eder. $V \leq 0,3$ ise zayıf bağımlılıktan, $0,3 < V \leq 0,7$ ise orta derecede bağımlılıktan ve $V > 0,7$ ise güçlü bağımlılıktan bahsedilir.

```
from scipy.stats import chi2_contingency
chi2_contingency(pd.crosstab(icu['sex'], icu['surgery']).values)
```

```
Chi2ContingencyResult(statistic=17.056556195174373,
pvalue=0.0018846482532295353, dof=4, expected_freq=array([[ 78.05,
```

```
27.65, 16.1 , 42.35, 10.85],  
      [144.95, 51.35, 29.9 , 78.65, 20.15]]))
```

```
import math  
chi2_stat, p_value, _, _ = chi2_contingency(pd.crosstab(icu['sex'],  
icu['surgery']))  
contingency_coefficient = math.sqrt(chi2_stat / (chi2_stat +  
len(icu)))  
contingency_coefficient
```

```
0.18162542772960075
```

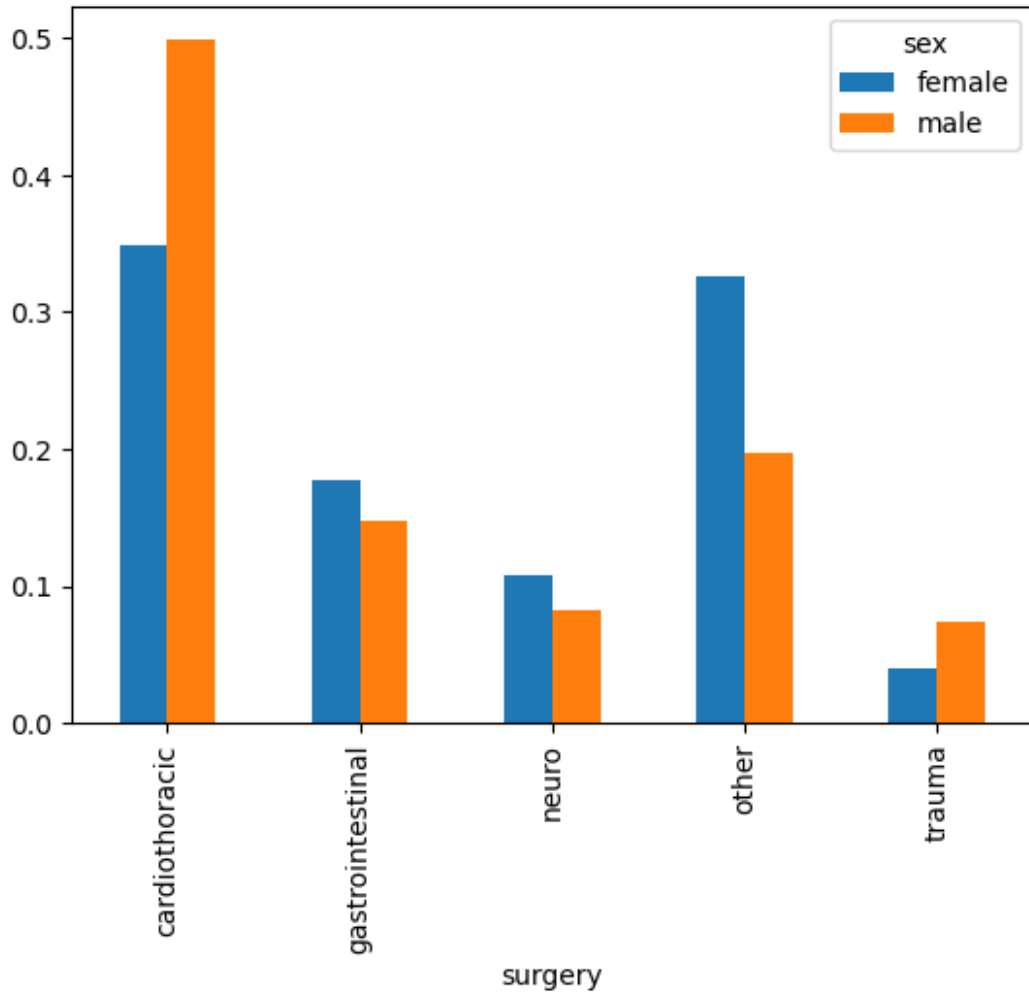
```
data = pd.crosstab(icu['sex'], icu['surgery']).values
```

```
X2 = chi2_contingency(data, correction=False)[0]  
N = np.sum(data)  
minimum_dimension = min(data.shape)-1  
np.sqrt((X2/N) / minimum_dimension)
```

```
0.1846973535012041
```

```
pd.crosstab(icu['sex'], icu['surgery'],  
normalize="index").T.plot.bar()
```

```
<Axes: xlabel='surgery'>
```


OLASILIK DAĞILIMLARI

- Bir örneklemden ilgili popülasyonla ilgili çıkarım yapabilmek için olasılık teorisi modellerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür modellerin temeli de olasılık dağılımlarıdır.
- Çıkarımsal (parametrik) istatistiğin amacı, verilen verilerden varsayılan olasılık dağılımlarının bilinmeyen parametrelerini tahmin etmektir.